

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

خوشنویسی

رشته‌های گرافیک - صنایع دستی - چاپ دستی

گروه تحصیلی هنر

زمینه خدمات

شاخه آموزش فنی و حرفه‌ای

شماره درس ۳۴۳۴

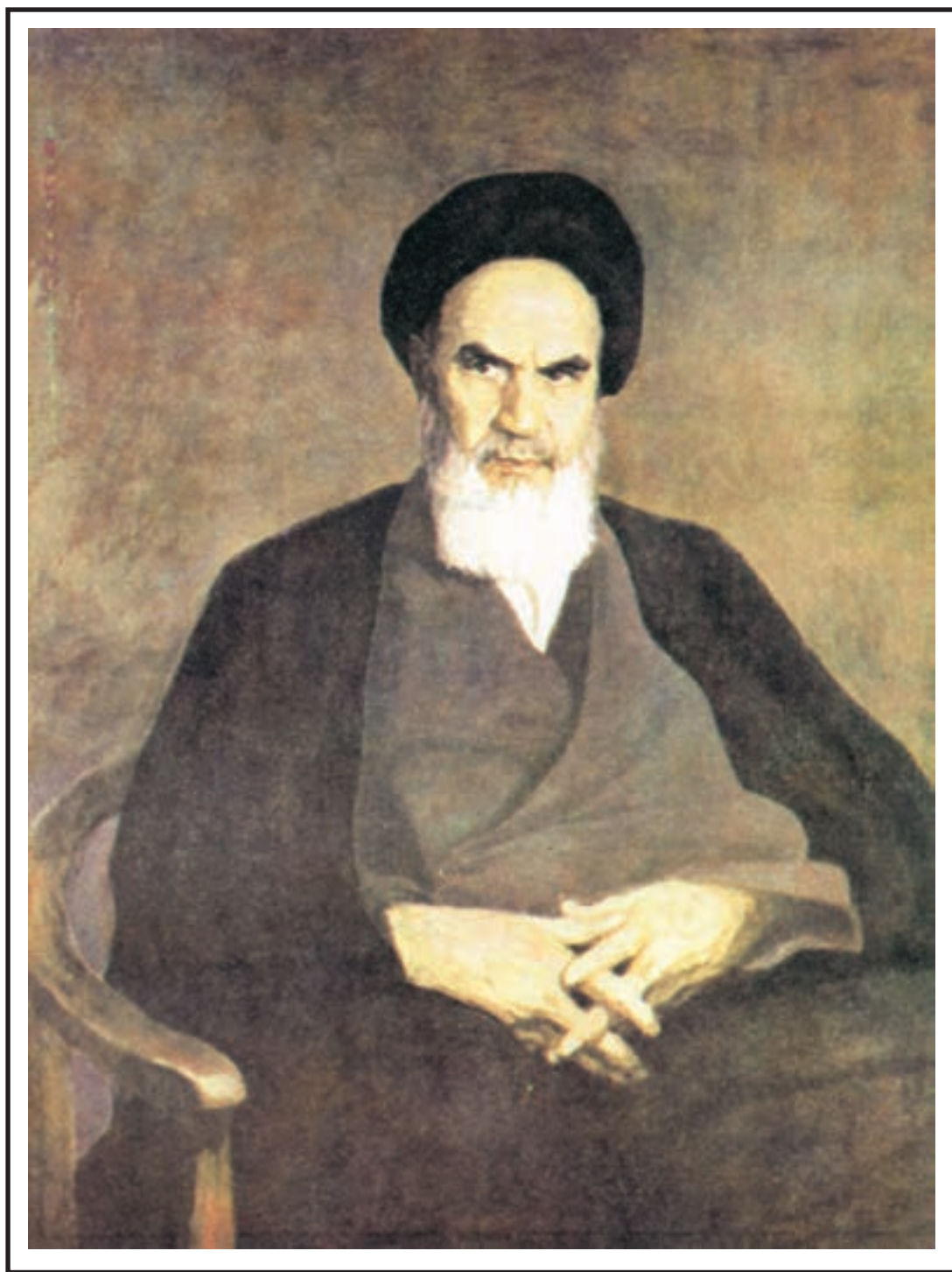
۷۴۵	رشوند، اسماعیل
/۱۱	خوشنویسی/ مؤلف: اسماعیل رشوند. - تهران: شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران،
خ ۵۴۴ ر	۱۳۹۳.
۱۳۹۳	۱۰۴ص. : مصور. - (آموزش فنی و حرفه‌ای: شماره درس ۳۴۳۴)
	متون درسی رشته‌های گرافیک - صنایع دستی - چاپ دستی گروه تحصیلی هنر، زمینه خدمات.
	برنامه‌ریزی و نظارت، بررسی و تصویب محتوا: کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی
	رشته گرافیک دفتر تألیف کتابهای درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش وزارت آموزش و پرورش.
	۱. خوشنویسی. الف. ایران. وزارت آموزش و پرورش. کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای
	درسی رشته گرافیک. ب. عنوان. ج. فروست.

همکاران محترم و دانش آموزان عزیز :
پیشنهادات و نظرات خود را درباره محتوای این کتاب به نشانی
تهران - صندوق پستی شماره ۴۸۷۴/۱۵ دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی
و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.
پیام نگار (ایمیل) info@tvoccd.sch.ir
وب‌گاه (وب‌سایت) www.tvoccd.sch.ir

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش
نام کتاب : خوشنویسی - ۳۵۹/۸۹ و ۴۶۷/۱
مؤلف : اسماعیل رشوند
شورای برنامه‌ریزی و نظارت : ابراهیم آزاد، مهرداد احمدیان، مزگان اصلانی، محمدحسن دانشگر نژاد، فاطمه
رایگانی، فریده شهبازی و محمدرضا طهماسب‌پور
آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۹۲۶۶-۸۸۳۰، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
وب‌سایت : www.chap.sch.ir

صفحه‌آرا : زهره بهشتی شیرازی
طراح جلد : بابک رشوند
ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)
تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۱۳۹-۳۷۵۱۵
چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران «سهامی خاص»
سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ چهاردهم ۱۳۹۳
حق چاپ محفوظ است.

انر استاد کيخسرو خروش

هنر عبارتست از دمیدن روح تعهد در انسانها
امام خمینی

فهرست مطالب

	۱- مقدمه
۱	۲- کلیات
۸	۳- آشنایی با ابزار خوشنویسی
۸	۴- روش تراشیدن قلم
۱۱	۵- آموزش الفبا (گروه اول)
۱۴	۶- آموزش الفبا (حروف تخت کوتاه)
۱۹	۷- آموزش الفبا (حروف تخت کشیده)
۲۳	۸- آموزش الفبا (حروف مفرد)
۲۶	۹- آشنایی با سطر نویسی
۲۸	۱۰- آموزش الفبا (حروف گرد)
۳۱	۱۱- آموزش الفبا (حروف گرد)
۳۴	۱۲- سطر نویسی
۳۵	۱۳- آموزش الفبا (حروف گرد)
۳۷	۱۴- سطر نویسی
۳۹	۱۵- آموزش الفبا (حروف گرد)
۴۲	۱۶- سطر نویسی
۴۴	۱۷- اتصالات در نستعلیق
۴۷	۱۸- اتصالات در نستعلیق (کشیده‌ها)
۵۰	۱۹- ترکیب بندی در سطر نویسی
۵۴	۲۰- سطر نویسی
۵۶	۲۱- سطر نویسی
۵۸	۲۲- ترکیب بندی در دو سطرها
۶۰	۲۳- سرمشقهای دوسطری
۶۳	۲۴- سرمشقهای دوسطری
۶۶	۲۵- آشنایی با چلیپا
۷۱	۲۶- آشنایی با کتابت
۷۶	۲۷- آشنایی با سیاه مشق
۸۲	۲۸- آشنایی با نقاشیخط
۹۰	۲۹- ویژگیهای بصری و زیبایی شناختی انواع خوشنویسی
۹۶	۳۰- خوشنویسی و خلاقیت‌های هنری

مقدمه

خوشنویسی، زیانگاری حروف و کلمات است براساس اصول و قواعدی مشخص و معین. توجه به خوشنویسی و گسترش آن در گذشته به دلیل کتابت قرآن و کتب احادیث بوده است. آیاتی در قرآن مبنی بر عزت قلم و اعتبار آموختن باعث گردید تا خط در میان مسلمانان به عنوان پدیده‌ای الهی و روحانی مورد توجه قرار گیرد و از احترام ویژه‌ای برخوردار باشد. همچنین برای هنرمند خوشنویس نیز آداب خاصی قائل گردیدند که مهارت ترک معاصی و صفای باطن از آن جمله است.

هنر خوشنویسی هم در ثبت و نشر پیشرفتهای علمی و فرهنگی و همین‌طور در حوزه هنرهای کاربردی به صورت گسترده‌ای مورد بهره‌برداری هنرمندان قرار گرفته است.

در عصر حاضر نیز با پیشرفتهای روزافزون که در صنعت عظیم چاپ پدید آمده و هر چند گاه فناوری جدیدتری در این زمینه ارائه می‌گردد، خط همچنان جای شایسته خود را حفظ کرده است.

کتاب حاضر که برای رشته‌های گرافیک، چاپ و صنایع دستی تألیف و تدوین شده است، در نظر دارد به موازات ارائه اطلاعاتی پیرامون دانش نظری خوشنویسی، فراگیران را در جهت آموزش و کسب مهارت عملی در نگارش نستعلیق و شناخت ویژگیهای انواع خوشنویسی رایج، یاری دهد.

همه می‌دانیم کسب مهارت در خوشنویسی، جز با تمرینات عملی مداوم و متوالی ممکن نیست، در همین راستا سعی شده است، با ارائه شیوه‌های صحیح تمرین عملی و طرح تمرینات متنوع در کتاب، فراگیران را در جهت نتیجه‌گیری بهتر از تمرینات عملی که بخش عمده‌ای از زمان جلسات را دربر می‌گیرد، یاری دهیم. برای نیل به این هدف، از فراگیران گرامی انتظار می‌رود تمرینات کتاب را بر اساس شیوه‌های پیشنهادی و ارائه شده در کتاب و راهنماییهای هنرآموز محترم، با دقت و حوصله انجام دهند.

گفتنی است که تمرینات عملی کتاب حاضر، در دو بخش تمرینات کارگاهی و تمرینات منزل ارائه شده است. تمرینات کارگاهی در کارگاه خوشنویسی و زیر نظر هنرآموز مربوط انجام می‌شود و تمرینات منزل که برای هر جلسه یک تمرین در نظر گرفته شده است، در منزل صورت می‌پذیرد و در جلسه بعد از سوی هنرآموز محترم جمع‌آوری می‌شود و مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد.

جدول بودجه‌بندی زمانی این کتاب در ۲۶ جلسه ۲ ساعته با توجه به مقدار مطالب درسی و تمرینات عملی، متناسب با زمان جلسات تنظیم شده است.

از کلیه اساتید محترم و هنرمندان گرامی که اجازه فرمودند از آثارشان در کتاب استفاده شود و کتاب مزین به این آثار گردد کمال تشکر و قدردانی را دارم.

امید است با عنایت پروردگار مطالب این کتاب همراه با راهنماییهای هنرآموزان محترم، کسب مهارت نسبی در نگارش نستعلیق را برای فراگیران در پی داشته باشد و آنان را در جهت شناخت عمیقتر خوشنویسی یاری داده، موجبات بروز خلاقیتها و نوآوریهای هنری را در راستای بالندگی و بویایی هرچه بیشتر این هنر شریف فراهم آورد. ان‌شالله

مؤلف

جدول بودجه‌بندی زمانی تدریس کتاب خوشنویسی

ساعت دوم	ساعت اول	جلسه
آشنایی با ابزار خوشنویسی و روش تراشیدن قلم	کلیات	اول
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (گروه اول) - انجام تمرینات کارگاهی	دوم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف تخت کوتاه) - انجام تمرینات کارگاهی	سوم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف تخت کشیده) - انجام تمرینات کارگاهی	چهارم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف مفرد) - انجام تمرینات کارگاهی	پنجم
ادامه تمرینات کارگاهی	آشنایی با سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	ششم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف گرد : ن ق ل) - انجام تمرینات کارگاهی	هفتم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف گرد : س ص س) - انجام تمرینات کارگاهی	هشتم
ادامه تمرینات کارگاهی	سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	نهم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف گرد : ی) - انجام تمرینات کارگاهی	دهم
ادامه تمرینات کارگاهی	سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	یازدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	آموزش الفبا (حروف گرد : ع ح) - انجام تمرینات کارگاهی	دوازدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	سیزدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	اتصالات در نستعلیق - انجام تمرینات کارگاهی	چهاردهم
ادامه تمرینات کارگاهی	اتصالات در نستعلیق - انجام تمرینات کارگاهی	پانزدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	ترکیب بندی در سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	شانزدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	هفدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	سطرنویسی - انجام تمرینات کارگاهی	هجدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	ترکیب بندی در دو سطری - انجام تمرینات کارگاهی	نوزدهم
ادامه تمرینات کارگاهی	سرمشق دوسطری - انجام تمرینات کارگاهی	بیستم
ادامه تمرینات کارگاهی	سرمشق دوسطری - انجام تمرینات کارگاهی	بیست و یکم
آشنایی با کتابت	آشنایی با چلیپا	بیست و دوم
انجام تمرینات در کارگاه	آشنایی با سیاه مشق	بیست و سوم
	آشنایی با نقاشیخط	بیست و چهارم
	ویژگیهای بصری و زیبایی شناختی انواع خوشنویسی	بیست و پنجم
	خوشنویسی و خلاقیت‌های هنری	بیست و ششم

هدف کلی

آشنایی با هنر خوشنویسی و کسب مهارت در تحریر نستعلیق

- هدفهای رفتاری: در پایان این کتاب از فراگیر انتظار می رود:
- خط تصویری اولیه را تعریف کند.
  - خط و خوشنویسی را تعریف کرده تفاوت‌های این دو را بیان کند.
  - مهمترین انواع خطوط متداول در ایران باستان (پیش از اسلام) را نام ببرد.
  - انواع خطوط و خوشنویسی اسلامی را نام ببرد و نقش ایرانیان را در تکامل و ابداع آنها بیان کند.
  - ابزار خوشنویسی را نام ببرد و مشخصات هر کدام را شرح دهد.
  - مراحل مختلف تراش قلم‌نی را شرح دهد و عملاً قلم را به روش صحیح تراشد.
  - قلمگذاری، نقطه‌گذاری و کاربرد آنها را شرح دهد و به طور صحیح اجرا کند.
  - خط زمینه و کاربرد آن را در خوشنویسی شرح دهد.
  - قواعد حروف الفبا را در خوشنویسی نستعلیق شرح دهد و آنها را با رعایت قواعد به طور صحیح خوشنویسی کند.
  - قواعد و نحوه اتصالات حروف را در خوشنویسی نستعلیق شرح دهد و این قواعد را در نگارش کلمات رعایت کند.
  - سطر را تعریف کند و اصول کلی و روشهای ترکیب‌بندی صحیح و ایجاد تعادل را در سطر نویسی بیان کند و سطرهای ساده را با رعایت اصول سطر نویسی خوشنویسی کند.
  - انواع کشیده‌ها را در خوشنویسی نستعلیق شرح دهد و با رعایت قواعد به طور صحیح اجرا کند.
  - قالب دوسطری را تعریف کند و روشهای ترکیب‌بندی صحیح و ایجاد تعادل را در این قالب شرح دهد و دوسطریهای ساده را با ایجاد ترکیب‌بندیهای صحیح خوشنویسی کند.
  - قالب چلیپا را توضیح دهد.
  - کتابت را از جهت خوشنویسی تعریف کند و نقش آن را در حفظ و حراست و همچنین گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی شرح دهد.
  - قالب سیاه مشق را تعریف کند.
  - قالب نقاشی خط را تعریف کند و تأثیر آن را در خوشنویسی معاصر شرح دهد.
  - ویژگیهای بصری و زیباشناختی انواع خوشنویسی را شرح دهد.
  - جلوه‌های هنر و خلاقیت را در خوشنویسی بیان کند.

الحمد لله
الرحمن الرحيم

